

УДК 37.016:811.111]:37.091.3'06

КЛАСИФІКАЦІЯ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Ольга Комар, викладач кафедри іноземних мов, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0001-5724-3554

E-mail: o.komar@udpu.edu.ua

У статті здійснено огляд сучасних підходів до навчання англійської мови як іноземної та представлено різні класифікації методів навчання з точки зору історичного розвитку дидактики. Результати, отримані під час спостереження і тестування, показують, що успішність опанування іноземної мови визначається не лише когнітивними процесами, пов'язаними з роботою мозку, а й особистісними та соціальними факторами, які впливають на ефективність вивчення іноземної мови та значно підвищують мотивацію до її вивчення.

Ключові слова: компетентнісний підхід; комунікативний підхід; індивідуальний підхід; інтегрований підхід; англійська мова; іношомовна комунікативна компетентність; лінгвістична компетентність; методи навчання.

CLASSIFICATION OF MODERN APPROACHES TO ENGLISH LANGUAGE TEACHING

Olga Komar, Lecturer at the Foreign Languages Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0001-5724-3554

E-mail: o.komar@udpu.edu.ua

The article provides an overview of modern approaches to teaching English as a foreign language (such as cognitive, integrated, competency-based, communicative, activity-based, individual, etc.) and presents different classifications of learning methods in terms of the historical development of didactics. The intensification of international relations in our country has given impetus to the training of qualified specialists capable of foreign language communication. The data collected in the observational research and testing show that the success of mastering a foreign language is specified not only by mental cognitive processes associated with mind. Regarding this, the so-called personality factors that have a significant impact on the efficiency of a foreign language learning, have been actively studied. The teacher's task is to provide the appropriate classroom context by constantly creating situations of professional communication, encouraging students to actively participate in the dialogues, supporting their initiative and developing the skills of interactive learning. All forms of classroom activities are organized to form and develop the linguistic competence of students, the exercises include questions and tasks for the development of attention, memory, thinking, logic, problematic and creative tasks, activating students' mental and emotional activity. It is especially advisable to use authentic material (newspapers, videos) in teaching listening and reading, as it significantly facilitates the perception of language, develops students' cognitive activity, deepens the knowledge of modern language units and significantly increases the motivation for learning a foreign language.

The successful outcomes indicate that improving the classroom's engagement as well as working on the students' linguistic competence help fostering a better attitude towards a more confident use of communicative skills.

Keywords: competency-based approach; communicative approach; individual approach; integrated approach; English language; foreign language communicative competence; linguistic competence; learning methods.

На сьогодні в Україні розвивається нова система освіти. Вона зорієнтована на відповідність європейським вимогам освітнього простору. Цей процес супроводжується суттєвими змінами в теоретичній та практичній організації навчально-виховного процесу.

Відповідно до концепції модернізації освіти, основною метою професійної освіти у вищій школі є підготовка кваліфікованого спеціаліста відповідного рівня та профілю, конкурентоспроможного, компетентного та здатного до ефективної роботи відповідно до європейських стандартів, готового до професійного зростання, соціальної та професійної мобільності. Головною стратегічною метою навчання англійської мови є формування компетентного фахівця, готового до професійної міжкультурної комунікації. У зв'язку з цим необхідно оновлювати методи та підходи до навчання.

Питання впровадження нових підходів в освітньому процесі загалом і в навчанні іноземних мов зокрема проаналізовані в наукових публікаціях І. Біма, І. Зимньої, В. Смолянінової та ін. Представлення шляхів і способів використання різних методик та технологій навчання іноземних мов у середній школі, формулювання загальних концептуальних положень стосовно організації навчальної діяльності на заняттях з іноземної мови представлено в дослідженнях Г. Китайгородської, М. Ляховицького, Є. Азімової, Т. Сахарової та ін. Окремі питання навчання іноземної мови засобами інноваційних комунікативних технологій з'ясовані у працях І. Чурсіної, М. Варшауера та ін. Підхід до викладання іноземних мов, на думку А. Щукіної, М. Колкової, І. Колеснікової, О. Долгіної, є основною категорією методики, що визначає теоретичну основу навчання мови та вибір технології навчання, що реалізує це завдання. Тобто підхід до навчання – це реалізація провідної, домінантної ідеї навчання на практиці у формі певної стратегії та за допомогою того чи іншого методу навчання. У ширшому розумінні підхід виступає як найбільш загальна методологічна основа дослідження і навчання в конкретній галузі знань, як методологічна основа розробки методів-напрямків, а отже, методів-моделей навчання іноземних мов.

Метою статті є аналіз та класифікація сучасних підходів до навчання англійської мови.

Вищезазначена мета дозволяє сформулювати цілі дослідження:

- вивчити теоретико-методичну базу сучасних підходів до навчання англійської мови;
- узагальнити наукові дані з цього питання у статті.

Для вирішення поставлених завдань розглянуто праці, що описують структуру вищої освіти, необхідність подальшої модернізації системи вищої освіти за європейськими стандартами, вивчаються дослідження щодо використання освітніх технологій для викладання та навчання у старшій школі; проведено огляд сучасних джерел щодо впровадження реформи освіти, орієнтованої на комунікативний та компетентнісний підхід до навчання англійської мови [2, с. 184]. Також аналізуються основні тези сучасної методики навчання іноземної мови, зокрема сучасні підходи до навчання англійської мови [5, с. 348].

Методологія дослідження сучасних підходів до навчання англійської мови базується на теоретичному аналізі наукової літератури, синтезі даних, педагогічному спостереженні, практичному викладанні англійської мови.

Сьогодні не існує єдиної класифікації підходів до навчання мови. Натомість є

багато різних підходів до викладання іноземної мови з точки зору різних наук. М. Ляховицький виділяє чотири підходи до навчання англійської мови з точки зору психології: поведінковий; індуктивно-свідомий; пізнавальний; інтегрований [1, с. 232].

Зараз у навчальних закладах використовують модель розвитку освіти Л. Виготського. Концепція такого навчання містить нові підходи: диференційований; компетентнісний; дослідницький; гуманістичний; проблемний; розвивальний; діяльнісний; комунікативний та інші [1, с. 234].

Розглянемо деякі підходи до викладання іноземної мови з наведеного переліку.

Однією з актуальних проблем навчання іноземних мов у закладі освіти є диференційований підхід до навчання. Звичайно, для кожного вчителя ця, на перший погляд, непроста проблема викликає труднощі. Основну складність спричиняє невміння знайти оптимальне поєднання індивідуальної, групової та колективної роботи під час навчання іноземної мови. Інші труднощі пов'язані з визначенням індивідуальних особливостей особистості здобувача освіти та організації діяльності вчителя, спрямованої на розвиток розумових здібностей кожного учня. Диференційований підхід до навчання англійської мови – це багаторівневий підхід. Диференційоване навчання передбачає такі організаційні форми, у яких кожен студент працює на рівні своїх здібностей, долаючи прийнятну, але значну для нього складність [2, с. 185].

Одним із перспективних підходів до вирішення проблем, що ставить перед нами сучасна система освіти, є компетентнісний підхід. Основною метою навчання англійської мови в університеті в межах означеного підходу є викладання іноземної мови як реального засобу комунікації між фахівцями з різних країн і одночасно між представниками різних мовних та культурних спільнот. Принципова відмінність концепції компетентнісного підходу в освіті від уже наявної предметно-орієнтованої концепції полягає в спробі реалізувати особистісну спрямованість освіти, її діялісно-практичну та культурологічну складову, використовуючи стандартні методи [5, с. 353].

Використання діялісного підходу формує у студентів мотивацію до вивчення іноземної мови, створює позитивний емоційний фон заняття. Методи навчання можуть бути різноманітними: ігрові форми діяльності під час ознайомлення та закріплення нової лексики, використання наочності, активізація мовленнєвої діяльності з використанням різноманітного дидактичного та роздаткового матеріалу, створення комп'ютерної анімації та слайдів, озвучених англійською мовою [10, с. 187].

На відміну від інших підходів, діялісний підхід ставить орієнтиром формування різних типів мовлення. У центрі уваги цього підходу є механізми, що забезпечують процес формування та розвитку соціокультурних умінь з подальшою реалізацією їх у процесі спілкування, тобто процес передачі мовленнєво-експресивних висловлювань від одного учасника до іншого є результатом первинної комунікативної діяльності (відтворення мовлення) і вторинної комунікативної діяльності (сприйняття мовлення) [5, с. 349].

Комунікативний підхід є надзвичайною мотивацією до навчання: його завдання – зацікавити студентів вивченням іноземної мови, накопичуючи та розширюючи свої знання та досвід. Студенти повинні бути готові використовувати мову для реального спілкування поза межами аудиторії, наприклад, під час відвідування країни, мова якої вивчається, під час прийому іноземних гостей вдома, під час листування. При цьому

термін «комунікативність» не зводиться лише до встановлення соціальних контактів через мовлення; це особисте знайомство з духовними цінностями інших культур [9, с. 730].

Процес навчання в межах комунікативного підходу будується за моделлю спілкування. За цією моделлю навчання максимально наближене до реального спілкування [9, с. 728]. Це реалізовано в сучасних педагогічних дослідженнях (С. Кунанбаєвої, А. Хуторського, І. Унт та ін.).

Знання, як відомо, є результатом пізнавального процесу. І, називаючи когнітивний підхід одним із провідних методичних підходів сучасного процесу навчання англійської мови, акцент робиться саме на врахуванні закономірностей пізнавального процесу під час опанування іноземної мови та особливостей психічного (інтелектуально-емоційного) розвитку активності студентів. Такий підхід зосереджує увагу на необхідності врахування особливостей засвоєння студентами певного мовного явища, а також на їхню здатності свідомо організовувати свою навчальну діяльність [8, с. 761].

Індивідуальний підхід до навчання є однією з актуальних проблем навчання англійської мови. Під «індивідуальним підходом» розуміють систему дидактичних засобів організації навчального процесу іноземною мовою, що охоплює зміну форми уроку, мети, змісту та процесу. Індивідуальний підхід до навчання англійської мови розглядають як складне педагогічне явище, що визначає ефективність навчання іноземної мови. Основною умовою реалізації індивідуального підходу є диференціація, яка виражається в оцінюванні початкової мовної підготовки студента, постановці особисто значущих для нього цілей, виробленні навичок самостійної роботи, умінні реалізувати системний підхід до опанування нових знань [6, с. 170].

Особистісно-орієнтований підхід визначає напрям діяльності вчителя під час навчання в процесі його взаємодії зі студентом. Нова парадигма освіти змінює підходи до системи освіти, ставлячи в центр навчальної діяльності студента як активного суб'єкта, який набуває поведінкових особистісних знань у процесі навчання, що формують та розвивають його інтелект. Іншими словами, у центрі уваги – особистість, яка визнана незалежною та унікальною. Особливістю педагогічного особистісно-орієнтованого підходу є те, що він спрямований на створення сприятливих умов для повноцінного розвитку цієї особистості. Зокрема, майже не використовуються форми проведення занять, які не характеризуються комунікативністю [2, с. 184].

У цій статті ми детально розглянемо індивідуальний підхід до навчання англійської мови.

Індивідуальний підхід до навчання студентів передбачає реалізацію пізнавальної діяльності студентів з урахуванням їхніх здібностей, можливостей та інтересів, способів реалізації їхнього творчого потенціалу.

Спостереження та перевірка є основними методами навчання лінгвістичної компетентності. Спостереження – це спеціально організоване безпосереднє сприйняття та аналіз мовлення носіїв мови. Спостереження безпосередньо відображає досліджуване явище, дає змогу виявити конкретні факти, які є основою для всебічного об'єктивного опису, подальшого аналізу, узагальнення та інтерпретації. Це дозволяє визначити внутрішні закономірності і зв'язки, розвиток мовних явищ. Спостереження

проводиться за попередньо продуманим планом. Можна досліджувати усне мовлення, наприклад, виступ телеведучих та учасників навчальних відео в інтернет-мережі. Також можна аналізувати письмове мовлення, наприклад, виступ авторів газетних і журнальних публікацій. Мовлення представників ЗМІ є найважливішим джерелом для аналізу лінгвістичної компетентності, оскільки саме в таких мовленнєвих зразках виявляються мовні зміни, простежується їхня динаміка. Під час спостережень фіксуються мовні помилки, які є показником рівня сформованості лінгвістичної компетентності [4, с. 111].

Іншим інструментом для вдосконалення процесу навчання іншомовному спілкуванню та зокрема перевірки засвоєного студентами матеріалу є виконання тестових завдань. Тестування – це організація виконання студентами спеціально підготовлених завдань (тестів, диктантів тощо) та подальша статистична обробка результатів цих тестів. Отримані під час тестування дані відображають усі необхідні аспекти предмета дослідження; піддаються систематизації та кількісній обробці [7, с. 48].

Орієнтуючись на індивідуальний підхід навчання студентів, які вивчають англійську мову, ми розробили комплекс експериментальних завдань, до якого входять вправи, які максимально сприяли б формуванню лінгвістичної компетентності студентів у їхній майбутній професійній діяльності.

Експеримент містив такі етапи, як: діагностика початкового рівня лінгвістичної компетентності; визначення основного способу сприйняття матеріалу для підвищення рівня лінгвістичної компетентності за допомогою тесту С. Єфремцевої (діагностика домінантної перцептивної модальності); визначення того, чи ефективний зазначений метод удосконалення лінгвістичної компетентності в цьому випадку; представлення переваг методу під час впровадження індивідуального підходу до навчання англійської мови.

Ми також розробили комплекс вправ для підтвердження гіпотези про те, що врахування провідного каналу сприйняття інформації у формуванні мовної компетентності сприяє ефективному виконанню цих завдань та розвитку багатьох важливих умінь. Мовний зміст вправ взято з автентичних джерел (тексти з газет, журналів та відеоматеріали з іноземних ресурсів), а цільовий комплекс для них розроблено за провідним каналом сприйняття інформації студентами у формуванні лінгвістичної компетентності шляхом індивідуального підходу до навчання.

Під час оцінювання усних відповідей здобувачів вищої освіти та визначення рівня сформованості їхньої лінгвістичної компетентності враховувалися такі критерії: уміти читати та ґрунтовно розуміти текст статті (зі словником); дати чітке визначення мовним явищам; розпізнавати лексичні, граматичні та синтаксичні структури; описати ситуації, які відбуваються в тексті; уміти переказувати й аналізувати сюжет тексту англійською мовою; уміти розпізнавати стилістичні прийоми, виокремлювати прихований зміст; аналізувати текст з урахуванням історико-культурного контексту.

Рівні сформованості лінгвістичної (мовної) компетентності здобувачів вищої освіти через індивідуальний підхід до навчання англійської мови в процесі нашого дослідження наступні:

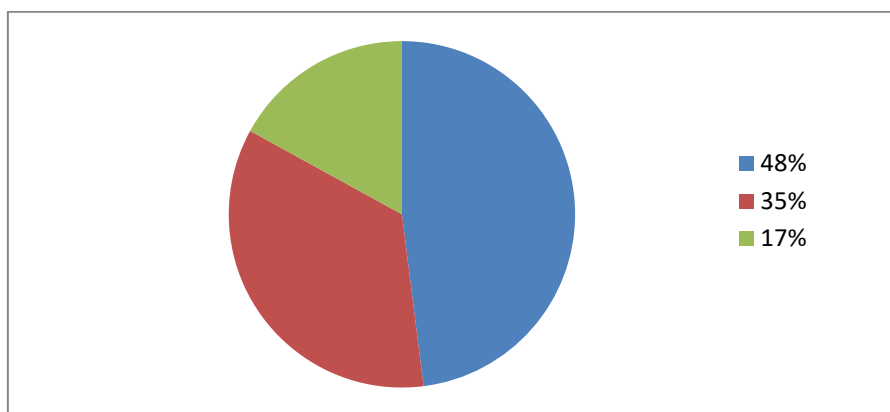

Рис. 1. Рівень сформованості лінгвістичної компетентності здобувачів освіти

- високий рівень сформованості мовної компетентності шляхом індивідуалізації у групі показали 48 % учасників;
- середній рівень – 35 % учасників;
- низький рівень – 17 % учасників.

У результаті нашого експерименту ми можемо зробити висновок, що ефективність підготовлених вправ знайшла своє практичне підтвердження. Формування лінгвістичної компетентності у процесі навчання іноземної мови є ефективним за умови врахування індивідуального підходу до навчання здобувачів вищої освіти.

Аналіз наявних методів та підходів до навчання англійської мови дав нам змогу зрозуміти, чому жоден з них не є універсальним для всіх студентів. Дослідження психологічних особливостей слухачів, які різні методисти називали важливими для успішного навчання (включаючи різні види пам'яті, мотивації, вольові якості, особливості нервової системи тощо), виявлений спектр когнітивних та інших стилів дозволив зробити висновок, що саме провідні канали сприйняття інформації відповідають за успішність процесів сприйняття, обробки, запам'ятовування та використання мовної інформації. Актуально та необхідно в багатомовному середовищі: уміти нестандартно аналізувати та вирішувати ситуації у професійній сфері, працювати з фаховою літературою англійською та іншими іноземними мовами, орієнтуватися та інтегрувати в іншомовне середовище, знаючи його особливості.

Результати дослідження свідчать про те, що наразі необхідно повністю відмовитися від неефективних підходів у викладанні англійської мови у ЗВО та запроваджувати до освітнього процесу нові підходи. Наші теоретичні спостереження можуть слугувати поштовхом до практичного втілення новітніх тенденцій безпосередньо в навчальних закладах, проте потребують практичного їх упровадження згідно з європейськими стандартами вивчення англійської мови.

Наше дослідження має стимулювати й мотивувати викладачів ЗВО адаптувати зміст і методи навчальних та робочих програм з англійської мови, переводити освітній процес на практичну комунікативну основу, в центрі якої – здобувач вищої освіти, що прагне професійно взаємодіяти із сучасним світом на побутовому, діловому й професійному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буркова Л. В. Класифікація педагогічних інновацій як елемент механізму управління інноваційним процесом в освіті. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2000. № 4. С. 231–238.
2. Ніколаєва І., Кузьмич О. Застосування педагогічних методів особистісно орієнтованого навчання на уроках англійської мови. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. Київ, 2020. Вип. 79. С. 183–189.
3. Коваленко О. О. Індивідуальний підхід у диференційованому навчанні при вивченні іноземної мови. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького: електрон. наук. фахове вид.* 2020. Вип. 4. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/1720> (дата звернення: 25.03.2020).
4. Кузьмічев А. І. Педагогіка: підручник. Київ: Знання-Прес, 2010. 447 с.
5. Кушніров М. О. Сучасні підходи до навчання іноземної мови: орієнтація на цінності особистісного розвитку й гуманізму. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми, 2014. Вип. 8. С. 348–356.
6. Hollands F., Escueta M. How research informs educational technology decision-making in higher education: the role of external research versus internal research. *Educational Technology Research and Development*. 2020. Vol. 68, No. 1. P. 163–180.
7. Larsen-Freeman D., Russell N., William E. *Teaching and Principles in Language Teaching*. Oxford; London: Oxford University Press, 2008. 317 p.
8. Maassen P., Stensaker B. The knowledge triangle, European higher education policy logics and policy implications. *Higher Education*. 2010. Vol. 61, No. 6. P. 757–769.
9. Misirov, Sohijon. Communicative approach in teaching English as a foreign language. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*. 2021. Vol. 11, No. 3. P. 726–733.
10. Zuber J., Altrichter H. The role of teacher characteristics in an educational standards reform. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*. 2018. Vol. 30, No. 2. P. 183–205.

REFERENCES

1. Burkova, L. V. (2000). Klyasyfikatsiia pedahohichnykh innovatsii yak element mekhanizmu upravlinnia innovatsiinym protsesom v osviti. *Pedahohichni innovatsii: idei, realii, perspektyvy – Pedagogical innovations: ideas, realities, perspectives, 4, 231–238* [in Ukrainian].
2. Nikolaieva, I., Kuzmych, O. (2020). Zastosuvannia pedahohichnykh metodiv osobystisno oriientovanoho navchannia na urokakh anhliiskoi movy. *Vyshcha osvita Ukrainy u konteksti intehtratsii do yevropeiskoho osvitnoho prostoru – Higher education in Ukraine in the context of integration into the European educational space, issue 79, 183–189* [in Ukrainian].
3. Kovalenko, O. O. (2017). Indyvidualnyi pidkhdid u dyferentsiiovanomu navchanni pry vyvchenni inozemnoi movy. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho – Bulletin of Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky, issue 4*. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/1720> [in Ukrainian].
4. Kuzmichev, A. I. (2010). *Pedahohika*. Kyiv: Znannia-Press [in Ukrainian].
5. Kushnirov, M. O. (2014). Suchasni pidkhody do navchannia inozemnoi movy: oriientatsiia na tsinnosti osobystisnoho rozvytku y humanizmu. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies, issue 8, 348–356* [in Ukrainian].
6. Hollands, F., Escueta, M. (2020). How research informs educational technology decision-making in higher education: the role of external research versus internal research. *Educational Technology Research and Development*. Vol. 68, 1, 163–180.
7. Larsen-Freeman, D., Russell, N., William, E. (2008). *Teaching and Principles in Language Teaching*. Oxford; London: Oxford University Press.
8. Maassen, P., Stensaker, B. (2010). The knowledge triangle, European higher education policy logics and policy implications. *Higher Education*. Vol. 61, 6, 757–769.
9. Misirov, Sohijon. (2021). Communicative approach in teaching English as a foreign language. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*. Vol. 11, 3, 726–733.
10. Zuber, J., Altrichter, H. (2018). The role of teacher characteristics in an educational standards reform. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*. Vol. 30, 2, 183–205.